

Gemeente Den Helder

Marieke Holthuijsen

stuurt nu bij bomen op kwaliteit boven kwantiteit

Sturen op bewustzijnsvergroting over bomen met Handboek Bomen

Den Helder mag door haar ligging een uitdagende groeiomgeving zijn voor bomen, zeker is wel dat de gemeente extra zuinig is op de 21.000 bomen die er wél staan. Zij gebruikt daarbij het Handboek Bomen van Norminstituut Bomen als leidraad. Marieke Holthuijsen, beleidsmedewerker Groen & Spelen, vertelt hoe de gemeente het Handboek Bomen gebruikt om het gemeentelijke bomenbeleid concreet te maken in toetsbare verwachtingen en eisen, en hoe deze vorm krijgen krijgen in ontwerpen en werkplannen.

Auteur: Karlijn Raats

Met 160 bombardementen is Den Helder de meest gebombardeerde stad van Nederland, terwijl de meeste mensen waarschijnlijk denken aan Rotterdam. De heropbouw van bijna de hele stad na WOII verklaart het bescheiden geregistreerde bomenbestand, met daarin 21.000 straat- en laanbomen en een klein Natura 2000-bos genaamd Donkere Duinen. Het zeeklimaat met veel wind en een hoge grondwaterstand – Den Helder is vanuit drie richtingen omgeven door zee – is de oorzaak van de gemiddeld korte levensduur (de gemeente streeft naar 60 jaar) van de laan- en straatbomen in Den Helder. Door deze uitdagingen is de gemeente er juist op gebrand om haar bosje, bomen en bosplantsoen te koesteren. Dat doet ze, werkend vanuit haar Omgevingsvisie aan alle actuele opgaves en thema's, met het Handboek Bomen als leidraad.

Belang van de groenstructuur

Beleidsmedewerker Groen & Spelen Marieke Holthuijsen werkt in een klein team, met daarin een werkvoorbereider groen, databeheerder, boomveiligheidscontroleurs en een snoeiploeg. Zij vertelt dat de visie voor de groenstructuur is vastgelegd in een groene hoofdstructuur binnen de gemeente. Deze loopt langs de lijnen van de vier wijken waaruit Den Helder bestaat. Deze planologische stadsindeling stamt overigens nog gedeeltelijk uit de Napoleontische tijd, waarin Napoleon opdracht gaf om de Stelling van Den Helder – gebouwd en gebruikt in de Tachtigjarige Oorlog – uit te breiden met forten en bunkers, waardoor de stad in vier wijken werd opgedeeld. Holthuijsen: 'De grootschalige bomanaanplant is uit de wederopbouwperiode en is nu aan vervanging toe. In onze visie staat beschreven dat we inzetten op het behoud van deze groenstructuur, om zuinig

te zijn op ons groen en op onze cultuurhistorie. Het groen verbindt de vier wijken bovendien met elkaar.'

Invoering Handboek Bomen

'We voeren grootschalig onderhoud vanuit onze omgevingsvisie uit per buurt. Per buurtrenovatie nemen we opgaves en actuele thema's mee, zoals klimaatadaptatie, waterberging en -afkoppeling en biodiversiteit', legt Holthuijsen uit. 'Onze gemeente heeft al jarenlang een gebruikerslicentie voor het Handboek Bomen. Maar sinds de herziening in 2022 is het Handboek Bomen werkelijk dé leidraad van ons bomenbeleid. Bij het groen zetten we in op goede bomen – met een groot koonvolume – en goede groeiplaatsen, die voldoende ondergrondse ruimte bevatten.'

De leidraad, met Handboek Bomen onderbouwd, komt neer op 'liever 3 flinke bomen dan 25 bezemstelen'

Handboek Bomen behapbaar maken

Holthuijsen opereert daadkrachtig als beleidsmedewerker groen. Haar filosofie ondersteunt dat: 'Het is niet zo belangrijk dat er veel beleidsstukken komen voor groen, maar dat het voor iedereen binnen en buiten de organisatie duidelijk is welke lijn we volgen. Vervolgens is het belangrijk om te sturen op gedrag.' Holthuijsen handelt door persoonlijk contact en overleg met collega's binnen en buiten de gemeentelijke organisatie, zowel in het algemeen als binnen projecten.

Het beeld dat zij schetst, is van een kordate groenambassadeur met het Handboek Bomen onder de arm. 'Marieke en haar boek', hoort ze weleens. Maar dat belet haar niet om door te zetten met duidelijk te maken wat de leidraad voor groen binnen Den Helder is. 'Het Handboek Bomen is geen romannetje om eenvoudig door te lezen. Het is een opsomming van technische beschrijvingen en dat kan taai zijn om te lezen. Bovendien zijn wij een kleine organisatie, waardoor onze projectgroepen een kleine omvang hebben en elke projectdeelnemer werkt aan meerdere disciplines. Het is logisch dat de leidraad die

wij voor groen willen volgen soms als "te veel" wordt beschouwd, samen met de richtlijnen die ook al gelden op het gebied van bijvoorbeeld civiel en water. Niet alle doelgroepen hebben met alle hoofdstukken, zoals inkoop, aanplant, snoei, groeiplaatsonderzoek, kwaliteitsbeoordeling, bomenbalans of boomwaarderingcijfer, te maken. Daarom heb ik de informatie uit het Handboek Bomen ontleed door het samen te vatten per hoofdstuk. Dit heb ik voor mezelf gedaan, om onze groene leidraad te onderbouwen in het collegevoorstel om het gebruik van het handboek politiek vast te leggen. Dat is al succesvol geweest. Voorheen was het uitgangspunt kwantiteit: hoeveel bomen gaan er weg en hoeveel komen ervoor terug? Nu is het uitgangspunt kwaliteit: liever 3 goede bomen dan 25 bezemstelen.'

Kennissessies

Vervolgens heeft Holthuijsen kennissessies gehouden met de doelgroepen die te maken hebben met een of meerdere hoofdstukken. Hierbij komt Holthuijsens educatieve achtergrond naar voren. 'Doelgroepen binnen onze organisatie zijn ontwerpers, projectleiders, werkvoorbereiders, uitvoerders, maar ook de afdeling vergunningen. Niet alle hoofdstukken uit het Handboek Bomen zijn voor iedereen (even) belangrijk. Door de relevante hoofdstukken uit het handboek te delegeren naar de juiste doelgroep wordt de informatie behapbaar. Wie meer wil weten, kan uiteraard het hele boek lezen. Maar alles begint bij de informatie uit het juiste hoofdstuk.'

Werkplan per projectfase

In de praktijk betekent dit dat Holthuijsen de afzonderlijke doelgroepen erop attendeert om 'hun' hoofdstukken uit het Handboek Bomen toe te passen. Zodat ontwerpers de Bomenmonitor uit het Handboek Bomen als basis meenemen in hun ontwerp, bijvoorbeeld. En dat het Handboek Bomen er opnieuw als referentie bij wordt gepakt wanneer projectleiders, werkvoorbereiders en uitvoerders om tafel

gaan voor een werkplanning; bij elke stap van een schone grondverklaring tot veilig werken. 'Elke projectfase heeft daarmee een realistisch en herleidbaar werkplan. Dat plan moet er liggen voordat we doorgaan naar de volgende fase. Het Handboek Bomen vormt voor groen bij elke stap in elk werkplan opnieuw de rode draad.'

Over het algemeen wordt er geregeld naar elkaar gewezen wanneer er dingen fout gaan of niet maakbaar zijn in de uitvoering. Leidt het Handboek Bomen tot *first time right*? 'Nee, de aansluiting tussen ontwerp en uitvoering is daardoor niet ineens perfect, maar de manier van werken wordt wel steeds meer gemeengoed. Zo zijn werkvoorbereiders er bijvoorbeeld steeds vaker op bedacht dat zij pas aan de slag kunnen als zij een BEA hebben ontvangen. Als zij die niet hebben ontvangen van de projectleider weten zij dat ze die moeten opvragen, omdat ze anders hun werk niet goed kunnen doen.'

Gedagsverandering

Holthuijsen ziet het invoeren van het Handboek Bomen als het sturen op gedrag. 'Iedereen vindt het normaal om veiligheidshandschoenen en -bril te dragen bij het snoeien. Binnenkort vindt ook iedereen het normaal om te werken met het Handboek Bomen. Alle collega's worden zich ervan bewust dat de bomen die we willen behouden op de juiste manier beschermd moeten worden tijdens projecten. Bijvoorbeeld door niets rond en tegen de stam te zetten. Dat geldt voor materieel en machines, maar ook voor een bouwkeet. Of dat er ook ondergronds op afstand gewerkt moet worden van boomwortels. Als je toch binnen de kwetsbare boomzone moet werken, dan spreken we af hoe, via een goedgekeurd werkplan bomen.'

Holthuijsen heeft bovendien weleens civiele collega's uit de organisatie meegenomen naar een landelijke gebruikersdag van het Norminstituut bomen, voor verdiepende informatie. 'Dan gaat de informatie uit een handboek voor ze leven. Ik hoef mijzelf als beleidsmedewerker groen niet meer te overtuigen,' zegt ze. 'Wat een project kwalitatief beter maakt en dus groen beter beschermt, is dat iedereen in de organisatie het belang van zuinig zijn op groen inziet.' Dat werpt al zijn vruchten af. 'Binnen een jaar is de bewustwording over zuinig zijn op groen flink vergroot: ik krijg veel vragen en terugkoppeling uit de praktijk.'

Civiele collega's die Holthuijsen heeft meegenomen naar een landelijke gebruikersdag van het Norminstituut bomen

Handboek Bomen ook als basis voor het werkplan van de aannemer

Er staan nog kennissessies gepland, binnen de organisatie met de stadsontwikkelaars bijvoorbeeld. Holthuijsen wil ook nog om tafel met aannemers. Want wanneer de gemeente werkt met aannemers geldt hetzelfde. Holthuijsen legt uit: 'Wij vragen voortaan de aannemer om een goedgekeurd werkplan bomen met het Handboek Bomen als aantoonbare referentie.'

Holthuijsen steekt de hand ook in eigen boezem. 'Een goede uitvoering begint ermee dat wij als gemeente ons huiswerk goed doen door helder uit te vragen. Wij hebben (in een soort 'basis op orde'-fase) de eerste inspanningsverplichting om duidelijk op te schrijven welke kennis we al hebben van het gebied en de boom of bomen, welke risico's wij zien en welke eisen/verwachtingen wij hebben. Dat kunnen we met het Handboek Bomen onderbouwen.'

Holthuijsen: 'Alles begint bij de informatie uit het juiste hoofdstuk van het Handboek Bomen'

Vervolgens is het óók aan ons om de aannemer om zijn werkplan bomen te vragen, dat moet ingaan op onze eisen en verwachtingen. Dit moet helder beschrijven hoe er gewerkt wordt binnen de kwetsbare boomzone en hoe de te behouden bomen beschermd worden. Dat is een veel transparanter proces dan enkel in het bestek zetten: "Werk volgens het Handboek Bomen, zie daarvoor bijlage 5". Op basis van onze volledige input kan de aannemer een goed werkplan schrijven en indienen. Op onze beurt zullen wij dit werkplan van de aannemer goed moeten toetsen en bij goedkeuring duidelijk moeten handhaven. Dat kan alleen maar als er een goed werkplan is.'

Effect: bewustzijn creëren

Betrokkenen kennen het Handboek Bomen dus niet uit hun hoofd, maar dat hoeft volgens Holthuijsen ook niet. 'Het belangrijkste effect dat we bereiken met Handboek Bomen is het groeiende bewustzijn over bomen: dat betrokkenen nagaan welke maatregelen gevolgd moeten worden als zij een boom tegenkomen binnen een project. Er worden nog altijd veel vragen gesteld, omdat je nooit alles precies kunt weten. Samen slaan we dan het Handboek Bomen erop na om de juiste stap te nemen. Uiteraard is er nog werk aan de winkel, maar we zijn al een heel eind gekomen sinds de toepassing van het Handboek Bomen', aldus Holthuijsen. Ook zoekt de gemeente nog naar de juiste vorm van handhaven. 'Met boeteclausules los je niet altijd alles op. Waar we ook in investeren is een goede kennisoverdracht naar de aannemer en inzetten op een transparante samenwerking. Als wij als gemeente de aannemer kunnen aankijken, uitleggen wat wij belangrijk vinden aan groen en duidelijk kunnen maken waarom we dat vinden, ontstaat er beter begrip over groen en over onze belangen. We willen een stad met een gevarieerd, gezond en toekomstbestendig bomenbestand. Ook is het belangrijk om uit te leggen hoe je juist wel wil dat er gewerkt wordt rondom bomen. Fouten in de uitvoering ontstaan voor een groot deel niet door onwil, maar door gebrek aan kennis. Die kennis zullen wij duidelijk over moeten brengen. Het Handboek Bomen is een goed middel om dit doel te halen.'

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!